

RECENZJA

rozprawy doktorskiej

mgr. inż. arch. Karoliny Kozłowskiej

pt. „Kształtowanie przestrzeni miejskiej w kontekście poczucia bezpieczeństwa jej użytkowników”, wykonanej pod kierunkiem dr. hab. inż. arch. Jerzego Suchanka, prof. PP, zmarłych: prof. dr hab. inż. arch. Zbigniewa K. Zuziaka i dr hab. inż. arch. Adama Rybki, prof. PRz oraz promotorki pomocniczej dr inż. arch., inż. bud. Marzeny Banach.

1. Podstawa formalna recenzji

- Ustawa z dnia 14 marca 2003 roku *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*, Dz. U. z 2017 r. poz. 1789, w związku z art. 179 ust. 1 i 4 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. *Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce*, Dz.U. z dnia 30.08.2018 r. poz. 1669 z późniejszymi zmianami
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. *w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora*, Dz.U. 2017 poz. 1789 z późn. zmianami
- Uchwała Rady Dyscypliny Architektury i Urbanistyki Wydziału Architektury Politechniki Poznańskiej
- Umowa o dzieło nr 0100/2024/173 z dnia 17.10.2024 r.

2. Charakterystyka formalna rozprawy

Forma i zawartość pracy

Rozprawa będąca przedmiotem recenzji jest jednotomowym opracowaniem liczącym 312 stron numerowanych. Tekst opatrzone 157 przypisami dolnymi, a uzupełniono 100 ilustracjami w formie fotografii, wykresów i diagramów, map i schematów oraz 24 tabelami oraz macierzami (nie licząc tych zawartych w załącznikach), przy czym znakomita większość została zadeklarowana jako wykonana przez Doktorantkę.

Praca napisana jest w większości komunikatywnym językiem, prawidłowym stylistycznie oraz składniowo, zasadniczo bez usterek literowych. Na zauważenie zasługuje staranna forma edytorska pracy: starannie dobrany krój znaków typograficznych konsekwentnie zastosowany nawet na płóciennym obwolucie, starannie opracowany materiał ilustracyjny. Odbiór treści pracy ułatwia

wyszczególnienie zasadniczych zagadnień poruszanych w poszczególnych rozdziałach na ich stronach tytułowych.

Ocena struktury pracy oraz zawartości poszczególnych jej części

Na pracę składają się numerowane kolejno: Wstęp, sześć rozdziałów głównych, Zakończenie, Bibliografia, Spis ilustracji oraz Streszczenie/Abstract. Pracę zamyka sześć załączników, które zawierają materiał badań szczegółowych przestrzeni Rzeszowa, w tym wzór kwestionariusza badania ankietowego.

Wstęp w zwięzłej formie zawiera części mające przedstawiać motywy podjęcia tematu, aktualność problematyki, problem naukowy, tezę i cel badań oraz ich przedmiot i zakres, metody badawcze, strukturę pracy przedstawioną opisowo oraz graficznie.

Rozdział 2 zawiera objaśnienia pojęć istotnych dla podjętego problemu oraz stosowanych sposobów podejścia do niego.

Rozdział 3 opisuje stan badań oraz literaturę problemu, zaś Rozdział 4 – prawne uwarunkowania z podziałem na światowe, europejskie, polskie oraz lokalne dla miasta Rzeszowa.

W Rozdziale 5 Doktorantka omawia zagadnienie stresu oraz stresory środowiska fizycznego, natomiast w Rozdział 6 to studium przypadku Rzeszowa w kontekście problemu podnoszonego w pracy. Rozdział 7 Zakończenie zawiera analizę wyników, weryfikację tezy oraz wnioski.

Wszystkie główne rozdziały pracy (2-6) zawierają podsumowania, w których Doktorantka konkluduje ustalenia poczynione na danym etapie rozważań.

Przyjęta struktura pracy oraz zawartość rozdziałów wydają się być adekwatne do podjętego problemu badawczego, także w kontekście zamierzonej odpowiedzi na postawione na wstępie pracy pytania badawcze.

3. Ocena istotności naukowej tematu oraz tezy

Temat pracy dotyczy niewątpliwie bardzo ważkiego i wciąż aktualnego, nie tylko dla użytkowników polskiej przestrzeni, zagadnienia. Problem poczucia bezpieczeństwa jako istotnego (jak słusznie wskazuje Doktorantka na s. 11) składnika poziomu jakości życia w kontekście przestrzeni miejskiej eksplorowany jest zarówno przez psychologię oraz inne nauki społeczne, jak i badacze z zakresu architektury oraz urbanistyki. Nabiera on wciąż nowych kontekstów w sytuacji gwałtownie rosnącego udziału ludności miejskiej, a także rosnącej skali samych miast, a właściwie często już megamiast. Problemy w nich występujące: społeczne, dotyczące poziomu jakości życia oraz kumulowania się zagrożeń w tym kontekście nabierają nowych wymiarów. Dodatkowo problem potęgują niepokoje związane ze współczesnymi ruchami ludności w skali międzynarodowej oraz tendencją do tworzenia się w wielu miastach gett etnicznych czy ekonomicznych. Pomimo zatem, że w ujęciu takim, jak sugeruje dość ogólnie sformułowany tytuł pracy, zagadnienie poczucia bezpieczeństwa w kontekście urbanistycznym jest już w sporym stopniu przebadane i opisane, problem ten należy

uznać za wciąż aktualny i istotny. Co cenne, Doktorantka wskazuje (s. 10) na konieczność odnoszenia poczucia bezpieczeństwa w wymiarze urbanistycznym do czynników strukturalnych.

Doktorantka sformułowała problem badawczy pracy w opisie na s. 18 oraz w postaci pytań badawczych na s. 19. Można go odczytać jako zamiar budowy metodologii służącej określeniu źródła braku poczucia bezpieczeństwa w przestrzeni miejskiej i w związku z tym określenie i usystematyzowanie wiedzy na temat powiązań pomiędzy strukturą fizyczną miast, a poczuciem bezpieczeństwa. Efektem aplikacyjnym rozwiązania tego problemu miałyby być stosowne wytyczne urbanistyczne.

Dalej sformułowane zostały 3 pytania badawcze oraz dodatkowo jedno określone jako praktyczne. Spośród trzech głównych pytań badawczych pierwsze dotyczy uwzględniania czynnika poczucia bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni w badaniach, programach oraz działaniach w ramach polityki miejskiej, drugie wpływu właściwości strukturalnych elementów przestrzeni miejskiej na poczucie bezpieczeństwa użytkowników. Trzecie pytanie, określone jako dopełniające, dotyczy zależności pomiędzy obiektywnymi czynnikami stresogennymi a odczuciami użytkowników przestrzeni. Pytanie praktyczne dotyczy wytycznych projektowych jakie w odniesieniu do działań reaktywnych (w domyśle: w odniesieniu do czynników poczucia zagrożenia) powinny być uwzględniane w lokalnej przestrzennej polityce miejskiej.

Należy uznać, że tak zakreślone aspekty problemu są wzajemnie dość spójne i stanowią skonkretyzowane zamierzenie badawcze.

Teza pracy (1.3, s. 19) została sformułowana w sposób następujący: „Poczucie bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni stanowi kryterium, które w istotny sposób należy uwzględnić przy kształtowaniu bezpiecznej przestrzeni miejskiej.” Zamiast „w istotny sposób” bardziej precyzyjne byłoby określenie: „w istotnym stopniu”, a teza sprawia wrażenie nieco niedopowiedzianej w zakresie przyczyn założonej w niej konieczności, ale znajduje dopełnienie w dwóch hipotezach roboczych: dotyczącej zależności pomiędzy obiektywnymi czynnikami stresogennymi, a poczuciem bezpieczeństwa oraz wpływu cech strukturalnych przestrzeni miejskiej na poczucie bezpieczeństwa użytkowników.

Pozwala to stwierdzić istotność tezy oraz realność występującego w niej założenia, które należy zweryfikować.

Przyjęte cele pracy (1.3, s. 20) korespondują z wcześniej omówionymi założeniami pracy, posiadając zarówno wymiar teoretyczny, związany m.in. z zamiarem systematyzacji wiedzy, jak i praktyczny.

Ocena sposobu ujęcia tematu

Doktorantka konsekwentnie założyła eksplorację aspektu poczucia bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej. Jest to istotne metodologicznie, ponieważ wielu autorów

płynnie przechodzi pomiędzy pojęciami „bezpieczeństwo” oraz „poczucie bezpieczeństwa”, niekiedy nawet stosując je wymiennie.

Recenzent odczytuje sposób ujęcia problemu poczucia bezpieczeństwa użytkowników jako przyjęty w kontekście stresorów występujących w publicznej przestrzeni miejskiej, bez zawężania np. do kontekstu zagrożenia przestępczością, innego rodzaju agresją czy np. terroryzmem, co wydaje się czynić takie podejście bardziej zuniwersalizowanym.

W związku z przyjętymi celami, praca ma zarówno wymiar teoretyczny, zwłaszcza systematyzujący, jak i podejmuje praktyczne kwestie strategii działań mających wpływać na poziom poczucia bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni miejskich, co jest uzasadnione szczególnie w kontekście reprezentowanej dyscypliny naukowej.

4. Merytoryczna ocena pracy

Problematyka i zakres pracy

Problematyka pracy mieści się w dyscyplinie architektura i urbanistyka i, z racji problemu jaki podejmuje, dotyczy zagadnień urbanistyki i planowania przestrzennego w zakresie kształtowania miejskich przestrzeni publicznych. Doktorantka definiuje ją jako „zdefiniowanie przestrzennych źródeł braku poczucia bezpieczeństwa wśród użytkowników przestrzeni zbudowanej” (s. 20).

Doktorantka akcentuje ujęcie problemu z punktu widzenia stresorów wynikających z rozwiązań strukturalnych (m.in. s. 20), oraz szerokie ujęcie problemu. Pole badawcze pracy obejmuje przestrzenie zewnętrzne półpubliczne oraz publiczne w skali urbanistycznej i architektonicznej w dużych miastach choć, jak zaznacza dalej, uwzględnia skalę architektoniczną w wymiarze ograniczonym. Badania szczegółowe skoncentrowano na wybranych przestrzeniach miasta Rzeszowa.

Zakres czasowy pracy sięga około połowy XX wieku, kiedy to zaczęły powstawać pierwsze z relacjonowanych koncepcji kształtowania bezpiecznej przestrzeni.

Metody badań

W podrozdziale 1.5 (s. 22-27) Doktorantka określa zastosowane metody badawcze. Wskazuje na sekwencję działań: zebranie danych – analiza – ocena – synteza oraz wnioski. Zastosowane w ramach tej procedury metody, to: analiza źródłowa, metody ilościowe bazujące na danych statystycznych dotyczących bezpieczeństwa i poczucia bezpieczeństwa oraz przestępczości, metody jakościowe, głównie w postaci oceny eksperckiej oddziaływania cech przestrzeni na poczucie bezpieczeństwa dokonywanej w wyniku obserwacji w terenie, badania szczegółowe z wykorzystaniem studium przypadków, w tym studia wielokrotne o charakterze porównawczym i wreszcie coś, co Doktorantka określa jako własną metodę badawczą.

To ostatnie, to niezbyt ściśle określenie szczegółowej części badań, obejmującej wyodrębnioną sekwencję czynności badawczych dotyczących przypadku przestrzeni Rzeszowa, a obejmującą delimitację na podstawie kilku kryteriów obszaru do badań

szczegółowych, jako części wspólnej obszarów o ponadprzeciętnym nasileniu problemów (w domyśle: związanych z zagrożeniami bezpieczeństwa) oraz największego zagęszczenia i różnorodności występujących stresorów. Na s. 25-27 Doktorantka szczegółowo opisała etapy oraz czynności tej części badań.

Z analizy zawartości zasadniczych części pracy wyłania się następująca sekwencja metodologiczna pracy:

Rozdział 2: uporządkowanie aparatu pojęciowego i omówienie głównych strategii podejścia do kształtowania przestrzeni bezpiecznych.

Rozdział 3: przegląd stanu badań i literatury z wykorzystaniem metody analiz źródłowych zmierzający do odpowiedzi na pytanie badawcze dotyczące uwzględniania czynnika poczucia bezpieczeństwa w przestrzeni w badaniach oraz polityce miejskiej, a także rozważenia sposobów ujmowania bezpieczeństwa oraz poczucia bezpieczeństwa, ich natury, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa w środowisku zbudowanym i programów z tym związanych. Wykorzystano też agregację danych ilościowych w celu zobrazowania zmian poziomu poczucia bezpieczeństwa w określonych, wybranych sytuacjach w czasie.

Rozdział 4: analiza aktów prawnych różnej rangi w celu określenia zakresu uwzględnienia w nich przedmiotowej problematyki, bazująca ponownie głównie na metodzie badania źródeł.

Rozdział 5: bazuje na metodzie analiz literatury z różnych dyscyplin, porównaniach oraz wnioskowaniu w celu identyfikacji i kategoryzacji stresorów występujących w przestrzeniach miejskich, ich uwarunkowań przestrzennych oraz powiązania ich występowania z cechami strukturalnymi przestrzeni miasta. Służy to uzyskaniu odpowiedzi na drugie pytanie badawcze: „Jakie właściwości elementów strukturalnych przestrzeni zbudowanej mogą wpływać na poczucie bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni?”

Rozdział 6 obejmuje badania szczegółowe na bazie studium przypadku przeprowadzonym na wcześniej zdelimitowanym obszarze Rzeszowa z wykorzystaniem danych z Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa skonfrontowanych z wynikami oceny własnej w toku badań terenowych w wybranych lokalizacjach oraz badań ankietowych poczucia bezpieczeństwa użytkowników w odniesieniu do konkretnych miejsc i występujących w nich elementów przestrzeni fizycznej. Zbiorcze wyniki zaprezentowano w postaci macierzy cech oraz korelacji. Celem tych badań było ustalenie w jakim stopniu elementy struktury miejskiej o stwierdzonym charakterze stresogennym korelują z brakiem poczucia bezpieczeństwa. Ma to służyć odpowiedzi na pytanie badawcze: „Jaka jest korelacja czynników stresogennych obiektywnie stwierdzonych z subiektywnymi odczuciami użytkowników przestrzeni?” Oczywiście ta część badań miała też przynieść materiał potencjalnie przydatny władzom Rzeszowa, a więc o wartości praktycznej.

Zawarty na s. 30 rysunek 1.6.1. Schemat struktury pracy wspiera orientację czytelnika co do układu zasadniczych etapów badań oraz sekwencji przepływu rezultatów pomiędzy nimi.

Poza uwagami, zawartymi w części dotyczącej uwag szczegółowych można stwierdzić, że dobór i wzajemne następstwo wykorzystanych metod oraz technik badawczych nie budzi zasadniczych zastrzeżeń.

Ocena sposobu osiągnięcia celów badawczych

Doktorantka jako punkt wyjścia do badań przyjmuje obszerne omówienie pojęć bezpieczeństwo oraz poczucie bezpieczeństwa, opierając się na ustaleniach badaczy z różnych dyscyplin i uwzględniając różne ujęcia (bezpieczeństwo jako warunek przetrwania, jako potrzeba, jako wartość, jako stan... i dalsze). W Tabeli 2.3.1. zawarła polsko-angielski słownik pojęć, a w Tabeli 2.4.1. rozwinięcia akronimów istotnych dla tematu pracy. W formie tabel (s. 52 i 53) objaśnia także zależności pomiędzy obiektywnym i subiektywnie percypowanym stanem bezpieczeństwa.

Przegląd stanu badań i literatury tematu, różnych ujęć, strategii i programów (Rozdział 3) pozwala Doktorantce na identyfikację wzajemnych zależności aspektów bezpieczeństwa oraz poczucia bezpieczeństwa z punktu widzenia różnych dyscyplin. Są to dokonania znane, w tym strategia CPTED, ale ich pewnego rodzaju rekapitulacja pod kątem tematu pracy jest z pewnością niezbędną dla ustalenia punktu wyjścia do badań.

Dokonany w Rozdziale 4 przegląd aktów prawnych i dokumentów strategicznych wykazuje, że o ile w dokumentach poziomu światowego i europejskiego aspekt poczucia bezpieczeństwa jest uwzględniany, to w dokumentach krajowych oraz miejscowych (Rzeszów) prawie nie występuje. Nasuwa się uwaga, że prawdopodobnie należało jeszcze szerzej sięgnąć do opracowań i dokumentów odnoszących się do dobrostanu (well being) osób i społeczności, którego składową jest również stan wolny od poczucia zagrożenia, a która to kategoria coraz częściej jest przywoływana w kontekście zrównoważonego rozwoju, odporności (resilience) itp.

Następnym etapem (najbardziej obszerny Rozdział 5) jest identyfikacja i klasyfikacja czynników stresotwórczych w przestrzeni zbudowanej, jako czynnika wpływającego na stan poczucia bezpieczeństwa. W pierwszej kolejności Doktorantka systematyzuje psychologiczny model stresu środowiskowego (m.in. Rys. 5.1.1.) oraz przedstawia przegląd i kategoryzację stresorów w kontekście tego modelu (5.2), a następnie omawia stresory środowiska fizycznego. Doktorantka nie pomija wśród nich strategii przeciwdziałania zagrożeniom (np. wzmocnienie celu czy kontrola dostępu, s. 166-172), których fizyczne przejawy często stają się stresorami. Doktorantka omawia też dużo trudniej uchwytnie stresory społeczne (s. 186) tak dobitnie występujące w wielkich miastach, podobnie jak, już bardzo skrótowo omówione, stresory związane z zarządzaniem (stanem utrzymania) przestrzenią publiczną (s. 201) a także wymiarów oddziaływania stresorów. Doktorantka zwróciła też uwagę na interesującą właściwość wielu stresorów strukturalno-przestrzennych, jaką jest ich dwubiegunowość (s. 124), a także okresowa natura występowania

niektórych z nich (s. 123). Na podstawie przeglądu Doktorantka dokonała zestawienia stresorów środowiska fizycznego według różnych autorów, czynników stresotwórczych w przestrzeni zbudowanej, kategoryzacji terytoriów, zbiorczego zestawienia czynników stresotwórczych uszeregowanych według kategorii stresorów w przestrzeni, a następnie obszernie omówiła poszczególne z nich. Wcześniej, w ramach omawiania jednego z czynników stresotwórczych – lęku przed przestępczością, Doktorantka umieszcza interesujący schemat typologii postrzegania bezpieczeństwa w ujęciu perspektywy ofiary oraz przestępcy (Tabela 5.2.8), chociaż recenzent ma wątpliwość czy tenże lęk można stawiać w szeregu innych czynników stresogennych związanych ściśle raczej z określonymi rozwiązaniami przestrzennymi bądź zachodzącymi w przestrzeni sytuacjami, jako że może on być, i pewnie zwykle jest, efektem szeregu wcześniejszych doświadczeń z różnych miejsc i sytuacji, a dodatkowo może być potęgowany przez środki przekazu, opinie znajomych itp. Trzeba jednak wspomnieć, że Doktorantka uwzględnia ten problem przy analizie wyników badań ankietowych w Rozdziale 6 (s. 237-238).

Należy podkreślić zogniskowanie rozważań oraz doboru materiału analitycznego i poglądowego na materii ściśle związanej z wymiarem architektonicznym oraz urbanistycznym, co świadczy o samodyscyplinie badawczej Doktorantki.

Rozdział zamyka autorska tabela (Tabela 5.3.1) zestawiająca stresory przestrzenne pogrupowane według kategorii uformowań strukturalnych z przywołaniem autorów, którzy wprowadzili poszczególne z nich oraz zestawienie elementów przestrzeni fizycznej sprzyjających występowaniu stresorów społecznych (Tabela 5.3.2). Wraz z objaśnieniem zawartym w Podsumowaniu (5.3) według recenzenta stanowi to odpowiedź na pytanie badawcze przypisane Rozdziałowi 5.

Ustalenia zawarte w dotychczas omówionych częściach pracy dały Doktorantce podstawy do identyfikacji rozmieszczenia miejsc oraz obszarów problemowych pod względem warunków poczucia bezpieczeństwa w przestrzeni Rzeszowa. Rozdział 6 pracy (ss. 209-266) w największym stopniu bazuje na badaniach własnych. Na ich podstawie Doktorantka podjęła analizy mające posłużyć potwierdzeniu korelacji zidentyfikowanych kategorii stresorów z subiektywnymi odczuciami użytkowników, a także pozwolić na zgromadzenie materiału do sformułowania wytycznych projektowych.

Doktorantka dokonała wyboru obszarów do badań, w pierwszym etapie posługując się wynikami diagnozy z Lokalnego Programu Rewitalizacji Rzeszowa, gdzie jako obszary zdegradowane wskazano 7 osiedli, przy czym najwyższe wartości wskaźników problemowych wykazano dla osiedla Śródmieście Północ. Na tę diagnozę Doktorantka nałożyła wyniki identyfikacji rozmieszczenia stresorów społecznych w skali miasta na podstawie danych z Krajowej Mapy Zagrożenia Bezpieczeństwa w odniesieniu do 6 kategorii wykazanych tam stresorów. Po podsumowaniu wyników, największą wartość nasilenia oraz zróżnicowania stresorów wykazało ponownie osiedle Śródmieście Północ, a zatem to właśnie osiedle stanowiło naturalny wybór do dalszej części badań.

W następnej kolejności w celu skonfrontowania miejsc występowania zagrożeń oraz rozmieszczenia stresorów społecznych ze stanem poczucia bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni Rzeszowa Doktorantka przeprowadziła badanie ankietowe według kwestionariusza, stanowiącego Załącznik 6. Budowa kwestionariusza z podziałem zestawów pytań na część ogólną, w pewnej mierze motywująco-filtrującą oraz zasadniczą-szczegółową, a także kolejną, dotyczącą profilu respondenta oraz próba badawcza, wynosząca 100 respondentów, wydają się właściwe.

Do dalszych badań szczegółowych Doktorantka wyodrębniła północny fragment obszaru osiedla Śródmieście Północ, skupiony wzdłuż linii kolejowej i dworców PKP i PKS, koncentrujący najwięcej wskazań respondentów w zakresie braku poczucia bezpieczeństwa.

W podrozdziale 6.2 Doktorantka przedstawiła obficie ilustrowane wykresami oraz mapkami wyniki badania ankietowego dotyczącego poczucia bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni tej części osiedla Śródmieście Północ.

Wyniki ukazały koncentrację wskazań na temat braku poczucia bezpieczeństwa w obszarze przestrzeni tranzytowych: dworców PKP i PKS oraz przystanków przesiadkowych, a także już w mniejszym stopniu, wzdłuż części ulic. Doktorantka zestawiała także odpowiedzi m.in. na pytanie o porę dnia, w której respondenci czują się najbardziej zagrożeni na badanym obszarze oraz o przyczynę tych obaw w odniesieniu do kategorii stresorów, przy czym respondenci wskazali głównie stresory społeczne. Doktorantka podała także przekrojową charakterystykę grupy respondentów.

W następnym etapie Doktorantka zilustrowała na mapie występowanie wcześniej zidentyfikowanych stresorów społecznych i zestawiała je z liczbą wskazań braku poczucia bezpieczeństwa przez ankietowanych. Do ostatniego etapu badań wybranych zostało 12 przestrzeni z co najmniej 5 wskazaniami przez respondentów lub wykazaniem występowaniem stresorów (s. 239). Dla wybranych lokalizacji Doktorantka wykonała ocenę jakościową z wykorzystaniem zestawienia stresorów przestrzennych i elementów fizycznych sprzyjających występowaniu stresorów społecznych (Zał. 3). Omawiając szczegółowo oceny poszczególnych badanych wnętrz (s. 240-252) Autorka zilustrowała relację występowania stresorów społecznych oraz braku poczucia bezpieczeństwa z występowaniem określonych cech przestrzeni. Wyniki Doktorantka podsumowała w ujęciu jakościowym (Tab. 6.2.1), a także w kategoryzacji wg rodzajów stresorów przestrzennych (Tab. 6.2.2) oraz elementów sprzyjających występowaniu stresorów społecznych (Tab. 6.2.3), a także ocenę stopnia koncentracji stresorów przestrzennych oraz elementów sprzyjających stresorom społecznym (Tab. 6.2.5). Końcowym etapem badania była weryfikacja wyników badań poprzez zestawienie na mapach wskazań respondentów z oceny jakościowej stopnia koncentracji poszczególnych kategorii czynników (s. 259-261) oraz stopnia korelacji wyników wskazań respondentów i ocen własnych w podobnym podziale (s. 262-263) i sformułowanie wniosków. Podsumowując uzyskane wyniki Doktorantka stwierdziła występowanie wyraźnej zależności wzrostu liczby wskazań

respondentów dla poszczególnych lokalizacji ze wzrostem występowania stresogennych cech przestrzeni. Na zakończenie, w ramach zaleceń, Doktorantka zaproponowała grupy działań adaptacyjnych dla badanego obszaru z wykorzystaniem systematyki działań adaptacyjnych miast do zagrożeń klimatycznych (s. 264), co jest twórczym wykorzystaniem metodologii z odmiennego obszaru działań w odniesieniu do przestrzeni.

W ostatnim, końcowym rozdziale Doktorantka podsumowała uzyskane w ramach wyników przeprowadzonych badań odpowiedzi na poszczególne pytania badawcze, poddając je każdorazowo dyskusji, a następnie konkludując uzyskane odpowiedzi na hipotezy robocze (w tym na pierwszą z nich potwierdzenie częściowe) i ostatecznie stwierdziła potwierdzenie tezy pracy, podsumowując ją krótkimi wnioskami.

Ocena warsztatu naukowego

Doktorantka w toku wywodu obficie odnosi się do dokonań innych badaczy i wykazuje umiejętność konfrontowania różnych ujęć, podejść i punktów widzenia autorów innych badań w konfrontacji z własnymi ustaleniami. Wywód prowadzony jest prawidłowo, logicznie i czytelnie dla odbiorcy, zawierając interesujące, uzasadnione m.in. ilustracjami refleksje oraz spostrzeżenia z szerokimi odniesieniami do kształtowania przestrzeni miejskich oraz architektury, w tym jej immanentnych cech strukturalnych.

Jako zasługujący na docenienie aspekt warsztatu naukowego Doktorantki należy podkreślić umiejętność komunikatywnego ilustrowania omawianych zjawisk i zależności w postaci rysunków, diagramów i schematów, tak istotną w przypadku dyscypliny architektura i urbanistyka.

Doktorantka nie unika dyskusji z uzyskanymi wynikami, w tym w rozdziale podsumowującym oraz na przykład w Rozdziale 6, gdzie na s. 229 dyskutuje z wysokim ogólnym poziomem poczucia bezpieczeństwa deklarowanym przez mieszkańców Rzeszowa, wskazując na pewne rozbieżności pomiędzy wyników ankietyzacji na poziomie ogólnym oraz w odniesieniu do konkretnych obszarów.

Doktoranta wykazuje się biegłością w stosowaniu aparatu naukowego.

Uwagi

Dla czytelności wywodu, na wstępie relacji z każdego etapu czynności badawczych, warto wskazać osiągnięciu jakiego celu on służy.

Przegląd stanu badań w przekonaniu recenzenta wskazuje na pogłębioną znajomość tematu przez Doktorantkę oraz swobodę w poruszaniu się po interdyscyplinarnych zależnościach aspektów bezpiecznej przestrzeni, w tym w ujęciu z punktu widzenia poczucia bezpieczeństwa.

Wydaje się, że Doktorantka utożsamia pojęcia „mapa mentalna” oraz „mapa poznawcza” (s. 27), a to niezupełnie to samo.

W przypadku materiałów źródłowych, takich jak Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa warto podawać rok ich sporządzenia. Jeśli w przypadku danych

wykorzystanych w Rozdziale 6 miarodajny jest rok 2013 wykazany w podpisie Rysunku 6.1.9, to warto sięgnąć po bardziej aktualne dane.

Legenda Rysunku 6.2.6 nie uwzględnia graficznego odzwierciedlenia zmienności liczby wskazań w różnych częściach osiedla obecnego na widniejącej na nim mapie.

Można dyskutować nad wyborem jednego tylko osiedla do badania szczegółowego. Być może wybór jeszcze jednego osiedla, nawet z mniejszą liczbą wskazań na temat deficytu poczucia bezpieczeństwa, ale o odmiennym charakterze funkcjonalno-przestrzennym przyniosłoby dodatkowe wartościowe ustalenia.

Doktorantka w badaniach własnych w zasadzie pomija aspekt oddziaływania różnych funkcji w przestrzeni miejskiej, chociaż być może jego uwzględnienie nadmiernie rozszerzyłoby zakres pracy.

W odniesieniu do rzeczowników policzalnych zamiast określenia „ilość” należy stosować termin „liczba”.

Podsumowanie

Praca dotyczy zagadnienia aktualnego i istotnego naukowo. Zawartość pracy wykazuje niewątpliwie bardzo dobrą orientację Doktorantki w eksplorowanej, złożonej i interdyscyplinarnej tematyce, jej dobre rozeznanie w literaturze tematu, umiejętność czytelnego ilustrowania prezentowanych zależności schematami i diagramami. Według recenzenta praca wykazuje dobry poziom opanowania przez Doktorantkę warsztatu naukowego. Doktorantka wykazała umiejętność skonkretyzowania problemu badawczego, umiejętność sformułowania założeń, doboru metod oraz zaprojektowania i konsekwentnego przeprowadzenia badań w kierunku samodzielnego jego rozwiązania.

Według recenzenta praca wykazuje samodyscyplinę w realizacji badań ale i kreatywność Doktorantki w wykorzystaniu metod oraz narzędzi badawczych oraz kilka autorskich osiągnięć, jak m.in. zestawienia stresorów z podziałem na kategorie. Doktorantka wykazała także niewątpliwą zdolność do krytycznej autorefleksji nad uzyskanymi wynikami.

5. Konkluzja

Biorąc pod uwagę powyższą ocenę rozpatrywanej dysertacji mgr inż. arch. Karoliny Kozłowskiej pt. „Kształtowanie przestrzeni miejskiej w kontekście poczucia bezpieczeństwa jej użytkowników” stwierdzam, że spełnia ona wymogi stawiane rozprawom doktorskim w świetle przywołanych na wstępie przepisów i w związku z tym może być przedmiotem publicznej obrony.

Białystok, 17.11.2024 r.

